

Lektion 15

Fra Jerusalem til folkekirken

For ca. 2000 år siden, blev en gruppe mennesker grebet af det ubegribelige. De så, at Kristus var opstået fra de døde. Siden har budskabet om Kristus spredt sig i hele verden. Det er der kommet en meget spændende kirkehistorie ud af. Hvad vil det egentlig sige at være en kristen kirke? Hvordan er budskabet om Kristus nået til os i Danmark? Hvorfor er der forskellige kirker, når vi tror på den samme?

Hvorfor er kirkehistorien relevant?

Som kristen er man en del af en lang tradition, og det er der en meget stor værdi i. Det er værdifuldt at være en del af en større sammenhæng. Kristendommen har sit udspring i Jerusalem, og derudfra er den kommet til hele verden. Kristendommen har udviklet sig og er blevet farvet af skiftende tider og de forskellige kulturer, den har fået kontakt med. Hele tiden er budskabet om Jesus Kristus blevet reformuleret ind i tiden.

Det, at være en del af en tradition, betyder på en måde, at man ikke er alene. Der er noget og nogen, der er gået forud for én selv. Det betyder også, at vi ikke formulerer tro og kristendom ud af ingenting, men altid oven på noget andet. Det er væsentligt at kende kirkens historie, fordi det sætter os ind i en sammenhæng, og gør os i stand til at forstå kirkens forhold.

Kirkeforståelse

Ekklesia

Kirke kommer af det græske ord ekklesia – der i Ny Testamente oversættes med både kirke og folkeforsamling. Der, hvor det oversættes med kirke, forstår man det i sammenhæng med Gud, altså Guds forsamling/folkeforsamling. Andre steder i Ny Testamente kommer ordet kirke fra kuriakos og betyder det, som hører Herren til. Her dækker ordet kirke altså et meget bredere begreb. Hverken ekklesia eller kuriakos handler altså om mursten.

I Bibelen handler kirkebegrebet udelukkende om et fællesskab af mennesker. Der findes mange andre billeder på, hvad det vil sige at være kirke i Bibelen, end der hvor begreberne ekklesia og kuriakos optræder. F.eks.: Jordens salt, Matt.5.13, Verdens lys, Matt. 5,14, Kristi får, Johs.10.14,

Grene på vintræet, Johs.15.5, Kristi legeme, 1.Kor 12.27, Kristi elskede, Efes.5.25-32, Levende stene, 1.Pet.2.9.

Alle de mange billeder på kirke, der er i Bibelen, peger på en meget levende kirkeforståelse, fordi det netop ikke peger på bygningen, på kirken, men derimod på de levende stene og de mennesker, der er kirken! Menigheden er Kristi legeme, grenene på vintræet. Men i traditionen og i dag betyder kirke også noget andet. Man kan forstå kirke på følgende måder:

- Mennesker: Alle, der tror på Kristus
- Institution: Enkelte kirkesamfund som f.eks. Den evangelisk Lutherske Kirke i Danmark, som kaldes folkekirken eller Den Katolske Kirke
- Bygningen: Bygningen, der omgiver os ved gudstjenesten

År 0-200: De første menigheder

Hvad siger Bibelen om det at være menighed? Hvis vi ser på de første århundreder af kirkens eksistens, vil vi i brevene i Ny Testamente og i Apostlenes Gerninger finde mange billeder, der beskriver kirken, og som helt konkret handler om, hvordan den blev til, og hvad de første kristne gjorde. Mange temaer i brevene tager udgangspunkt i de problemer, menighederne stod i.

Problemer

De første menigheder havde mange problemer og overvejelser: Hvilke forventninger havde man til hinanden, og hvad ville det sige at være en menighed? Hvad var det, der skulle vise, at der var en menighed til stede, og hvilke problemer rejste der sig af f.eks. teologisk art? Hvordan skulle man forstå Jesus forkyndelse? Hvordan skulle man forstå hans død og opstandelse? Fortællingerne om Jesus blev fortalt og gik fra mund til mund – og nu skulle man finde ud af at bygge en kirke på det budskab.

I Apostlenes Gerninger og i brevene kan vi finde viden om, hvordan de små husmenigheder, som det jo var i starten, efterhånden udviklede sig og blev til egentlige kirker.

De to følgende tekster fra Bibelen belyser sider af de første menigheders virke:

Apg. 4,32-37 Det fortælles her, at man i begyndelsen nærmest levede i en slags kollektiv og delte alt imellem sig.

Apg. 2,42-47 Her beskrives nadverfællesskabet, eller rettere agapemåltid, som det kaldtes dengang. De kristne mødtes om søndagen og fejrede

gudstjeneste, og om aftenen samledes man til et fælles kærlighedsmåltid (agapemåltid). Dette fællesmåltid udviklede sig frem til omkring 400-tallet til at blive en integreret del af gudstjenesten og fik efterhånden mere karakter af en symbolhandling frem for et egentligt måltid. Dåben var optagelseskriteriet, præcis som det er i dag.

Fisken

I de første århundreder var det vanskelige år for kristendommen, fordi de kristne blev forfulgt. Man anså kristendommen for at være en underlig jødisk sekt – ”Hvem i alverden kunne have interesse i at tro på en helt, der blev korsfæstet!” At tro på en Gud, som havde ladet sig korsfæste blev betragtet som ynkeligt. Ofte måtte de kristne skjule sig, når de skulle holde gudstjeneste. Man havde derfor et hemmeligt tegn, som man brugte, når man mødtes: Fisken!

Fisken blev det hemmelige tegn, og det skyldes, at de bogstaver, som danner ordet fisk på græsk, IXTYS, danner forbogstaverne i Jesus Kristus, Guds søn og frelser. - Mange kristne organisationer bruger også fisken som logo i dag, f.eks Folkekirkens Nødhjælp. Man ser tit fisken anvendt i kristen kunst, og man ser også nogle kristne bruge fisken som identifikationsmarkør bag på bilen.

År 200-400: Fra huskirke til statskirke

I tiden 200-400 havde kirken vanskelige år, men oplevede også stor ekspansion. På trods af de voldsomme forfølgelser bredte kristendommen sig med lynets hast. I år 250 var der 2 millioner kristne, og allerede i år 300 var der 9-12 millioner kristne! Årsagen til den store succes var dels, at mange var tiltrukket af troen på én Gud, også kaldet monoteisme. Dels at kristendommen rummede meget høje etiske idealer, om at vi skal behandle hinanden ordentligt, og at kristendommen helt fra begyndelsen lagde stor vægt på sociale værdier - det gjaldt både i synet på kvinder og fattige. Og det var da også netop blandt det fattige proletariat, at kristendommen ekspanderede.

Synoder (kirkemøder)

Selvfølgelig medførte den hurtige udbredelse af kristendommen mange spørgsmål: ”Hvad er det helt præcist, der kendetegner os som kristne?”, ”Hvad skal der til, for at man kan kalde sig kristen?” ”Hvad er det centrale i vores tro?” Derfor blev kirkemøderne meget afgørende ikke alene de første århundreder, men også siden hen. På kirkemøderne diskuterede man vigtige teologiske spørgsmål med henblik på at komme til enighed om, hvad der skulle være kristendommens grundsætninger. Her følger et overblik over de væsentligste kirkemøder:

År 48. Apostelmødet

På Apostelmødet, det første kirkemøde, var der uenighed om, hvem der kunne blive kristne – rigtig mange mente nemlig, at man skulle være jøde først for at kunne blive kristen. Men ved mødet blev man enige om, at muligheden også skulle gives til hedningerne - altså dem ”udenfor”. Det var en vigtig beslutning, for det betød nemlig, at kristendommen helt fra begyndelsen var for alle (FOR ALLE) og ikke for nogle særligt udvalgte. Det var præcis det, Jesus viste i alt, hvad han sagde og alt, hvad han gjorde, mens han gik på jorden.

År 313. Kirken fik lov til at eksistere på linie med andre religioner

I 313 besluttede Kejser Konstantin, at der skulle være religionsfrihed i Romerriget, og den beslutning betød, at kristendommen blev mere og mere accepteret. En proces der betød, at kejser Theodosius i 381 besluttede, at kristendommen skulle være statsreligion og dermed den eneste tilladte religion.

År 325. Nikæamødet. Fokus på behovet for bekendelse

På Nikæamødet diskuterede man blandt andet det forhold, at Jesus både var menneske og Gud. Nogle grupper mente for eksempel, at Jesus var så guddommelig, at der ikke var plads til menneskeligheden. Andre mente, at netop det, at han blev menneske, var det centrale. Andre igen smed man simpelthen ud af kirken, fordi deres udlægning af kristendommen var i modstrid med det vedtagne – de kaldtes for kættere.

Mødet i 325 betød, at man for alvor fik sat fokus på behovet for bekendelse. Med bekendelse vil man gerne præcisere, hvad man tror på, men jo altså også afgrænse sig i forhold til det, man ikke tror på. Man skrev og vedtog derfor Nicænum – en trosbekendelse der også eksisterer i dag i folkekirken, og som helt tydeligt viser, hvilke stridigheder dette kirkemøde rummede.

Uddrag fra Nicænum:

Og på én Herre Jesus Kristus, Guds enbårne Søn, som er født af Faderen før alle tider, Gud af Gud, lys af lys, sand Gud af sand Gud, født ikke skabt, af samme væsen som Faderen...

Trosbekendelsen slår fast, at Jesus er født og ikke skabt. Dvs. at Jesus er en del af Guds væsen – af samme væsen som Faderen. Jesus kan ikke være skabt af Gud, for han er selv Gud og dermed skaber og livgiver.

Den apostolske trosbekendelse, som er den bekendelse, der bruges i de fleste kirker i Danmark, kom ganske kort efter Nikænum. Man håbede, at den kunne skabe den tiltrængte ro i den kristne kirke; en ro, som Nikænum ikke formåede, da den var blevet formuleret mere i opposition til bestemte holdninger og i skarpe vendinger. Man ønskede altså at skabe en bekendelse, som alle kunne tilslutte sig, og som klart afgrænsede og definerede kristendommen. Men man forsøgte samtidig at sikre, at der i bekendelsen var rummelighed til, at de mange forskellige grene, som der efterhånden kom på det gamle kirketæ, kunne få lov at skabe kristendom i netop deres kontekst.

År 451 – 1054: Splittelserne fortsætter

Som nævnt tidligere var der mange diskussioner ved kirkemøderne. Det var i særdeleshed de mere vanskelige teologiske spørgsmål, der for alvor skabte splittelse. I 451 skete der i den kristne verden en splittelse i en øst- og en vestdel, primært pga. spørgsmålet om, hvorvidt Jesus var mest menneske eller mest Gud. Denne splittelse blev for alvor slået fast i 1054, hvor den romersk katolske kirke i vest og den ortodokse kirke i øst lyste hinanden i band (hvilket i virkeligheden betød, at de ikke anså den anden part for at være rigtig kristen). Denne splittelse var så voldsom, at de først begyndte at tale sammen i 1964! Splittelsen skyldtes det teologiske spørgsmål om Jesu natur, men også spørgsmålet om Helligåndens placering i forhold til Faderen og Sønnen. Vestkirken mener, at Helligånden udgår fra Faderen og Sønnen. Østkirken mener, at Helligånden alene udgår fra Faderen. De teologiske stridigheder var store og sammen med de politiske magtkampe, der fulgte uenighederne, blev kirkens enhed ødelagt.

Uddrag fra Nicænum:

Og på Helligånden, som er Herre og som levendegør og udgår fra Faderen og fra Sønnen.

År 700 – 900: Kristendommen kommer til Danmark

I år 700 landede kristendommen første gang i Danmark med munken Willibrord. Dette første forsøg på mission lykkedes dog ikke. 150 år efter kom munken Ansgar – han som siden er blevet kaldt Nordens Apostel. Han havde dog heller ikke det store held i Danmark og måtte flygte til Sverige, hvor han byggede nordens første kirke. I det næste århundrede bredte kristendommen sig ganske langsomt til Danmark og fik sit endelige gennembrud, da Harald Blåtand lod sig døbe ca. år 950.

De næste århundreder er der mange magtkampe mellem kirke og stat, og kirken bliver påvirket af både ydre og indre magtkampe, krige, korruption og politik.